

Jan Kulpa

"Bernardyni polscy r. 1453-1572", ks.
Kamil Kantak, Lwów 1933 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 14/3-4, 526-527

1933

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ad hunc finem i. a. etiam foundationem ecclesiae s. Annae olim a Germanis effectam:

Post translationem Germanorum in ecclesiam s. Annae, duae confraternitates in ea locum habebant, altera ss. Trinitatis Germanorum, altera s. Annae communis omnibus catholicis h. e. de facto Polona, quamvis ei nonnulli quoque Germani nomen dabant. Seniores Societatis s. Annae, in quantum eorum nomina scimus Poloni erant et inter patritios urbis vel dignitates ecclesiasticas nominabantur. Administrabat ecclesiam Societas s. Annae et in chronico Bernardino nonnulla certamina eius cum Germanis inveniri possunt. Tandem a. 1766 Bernardini Societatem s. Annae Germanis tradiderunt, a quo anno unum utriusque confraternitatis praesidium eligebatur.

Tales correctiones operis p. Kempf addere coacti sumus, quibus tamen merita eius nullomodo deminimus. Labore suo multum praestitit, non solum pro historia locali urbis Posnaniae, sed etiam pro elucidatione vitae religiosae veteris Poloniae, nimirum curae animarum extraordinariae, quae ilius temporis minoritatibus nationalibus destinata erat. Videre potest, quod intererat tum auctoritatibus ecclesiasticis tum clero executienti neque ea ad polonisationem utebantur. Eruitur porro ex libro p. Kempf, quod relationes inter Germanos catholicos et Polonos cordiales erant, immo quod multi Poloni ad confraternitatem ss. Trinitatis pertinebant. Deinde quoque non minimi momenti est mentio, quod s. XIX multi catholici Germani protestantes facti sunt (p. 21). Videmus, quales resultatibus produxit patrocinium gubernii Borussici, in illos Germanos catholicos executum.

Speramus p. Kempf in suo labore historico perrecturum esse et forsan totalem repraesentationem curae Germanorum catholicorum in Polonia nobis largiturum. *Ks. Kantak.*

Kantak Kamil Ks.: **Bernardyni polscy r. 1453—1572**, Lwów 1933. Nakł. Prowincji Polskiej OO. Bernardynów. T. I. str. XXIII + 324.

Autor kilku prac z dziejów zakonów zebranych zebrał wyniki swych prac w syntetycznym dziele, poświęconem historii OO. Bernardynów w Polsce. Pracę swą podzielił na 8 rozdziałów.

W dwóch pierwszych, zatytułowanych: S. Jan Kapistran i wprowadzenie zakonu; Rozwój prowincji polskiej, opisuje wprowadzenie zakonu do Polski, początkowe jego dzieje, wysiłki koło usamodzielnienia konwentów polskich, aż do utworzenia odrębnej prowincji polskiej w r. 1467, do tego bowiem roku klasztory polskie należały do wielkiej prowincji rakusko-czesko-polskiej. Nowa prowincja polska, licząca już w r. 1467 dwanaście konwentów, dzięki hojności dobrodziejów wszelkich stanów, osiąga na początku XVI stulecia wysoką cyfrę 25 klasztorów. W rozdz. III-cim przedstawia ustrój prowincji, wysoko stojące życie, zajęcia i prace

zakonników. W IV. uwidacznia działalność duszpasterską Bernardynów wśród wiernych przy pomocy takich środków jak dobry przykład, codzienne nabożeństwa, spowiedź, pieśni polskie, procesje, kazania, III-ci Zakon. Widzimy stąd, że w pracy religijnej silnie podkreślali kult N. P. Marji, oraz wielkie zasługi przynieśli, pomnażając liczbę polskich pieśni (poeci zakonni: Wład. z Gielniowa, Fabian Orzechowski).

Rozdz. V. dzieła daje obraz misyjnej pracy zakonu na Litwie i Rusi. Działalność ta, to jedna z najpiękniejszych kart w historii Bernardynów; katolicyzm i polskość to niemiała ich zasługa. Od nowonawróconych schizmatyków nie żądali rebaptызacji, skutkiem tego narażali się na spory z duchowieństwem świeckiem. W r. 1530 cztery klasztory, Wilno, Kowno, Tykocin i Połock, z powodu separatystycznych dążeń na Litwie, tworzą odrębną prowincję litewską. Słaba ta prowincja po 40 latach wegetacji połączyła się z macierzą.

Rozdz. VI. unaocznia stosunek Zakonu do prądów religijnych XVI. w. Bernardyni szybko podjęli akcję antynowinkowską przy pomocy starych metod: kazań, kwesty, pieśni religijnych, bractw. Na polu kaznodziejstwa zasłużyli się: Klemens z Radymna, jeden z pierwszych obrońców starej wiary, następnie Innocenty z Czernejewa, Florjan z Piaseczna i Mikołaj z Buska.

Rozdz. VII. podaje historję, życie klasztorne i znaczenie SS. Bernardynek w Polsce. W rozdz. VIII. skreśla autor stan umysłowy i piśmiennictwo, które w w. XV i na początku w. XVI. stoją wcale wysoko. Świadczą o tem: zdobnictwo ksiąg liturgicznych, troska o biblioteki, słownik łacińsko-polski, pierwszy polski opis Ziemi św., Manuale Innocentego z Kościana, wysoki poziom polemiki z innowierstwem, nekrologi, kroniki. Chlubą Zakonu to kroniki Komorowskiego, najcenniejszy pomnik piśmienny Bernardynów średniowiecznych. Do nowych prądów humanistycznych odnoszą się negatywnie, co powoduje obniżenie się ich poziomu umysłowego w poł. XVI. w.

Dzieło ks. Kantaka, opracowane metodycznie, opiera się w znacznej części na źródłach rękopiśmiennych, zawartych w bibliotekach i archiwach bernardyńskich, 22 zbiorach świeckich i kościelnych, dalej na źródłach wydanych, opracowaniach autora oraz innych. Indeks rerum et nominum ma być dodany do tomu II-go.

Kulpa Jan